

УДК 504:06.047

Здобувач Ю.В. Кушнір – НЛТУ України

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуто теоретичні основи становлення і розвитку екологічного аудиту, сформульовано основні його завдання. Проаналізовано зарубіжний досвід проведення екологічного аудиту та передумови його впровадження на підприємствах України.

Ключові слова: екологічний аудит, екологічний менеджмент, екологічна політика, екологічна програма, підприємство.

Competitor Yu.P. Kushnir – NUFWT of Ukraine

Perspectives of Ecological Audit system implementation at industrial enterprises

In the article theoretical bases of ecological audit are examined and its basic tasks are formed. Foreign experience of realization of ecological audit and pre-condition of its introduction on the enterprises of Ukraine are studied.

Keywords: environmental audit, environmental management, environmental policy, environmental program.

Контроль та управління природокористуванням в Україні здійснюється переважно на основі статистичних даних, які декларують підприємства. В основному ці дані стосуються впливу підприємств на навколишнє середовище – скиди, викиди, розміщення відходів, використання природних ресурсів. Але, зазвичай, частка задекларованих впливів є значно меншою, ніж насправді, бо власники, уникаючи покарань, зумисне зменшують свій вплив на навколишнє середовище. Це є однією з основних причин низької ефективності контролю та управління природокористуванням в Україні.

Важливою ланкою у формуванні природоохоронної стратегії і державної політики в галузі охорони навколишнього середовища є адекватна оцінка існуючого екологічного стану на всіх рівнях – від окремого підприємства до країни в цілому. Дати таку оцінку можна за допомогою екологічного аудиту. В Україні це поняття відносно нове, але у світовій практиці екологічний аудит дуже поширений і довгий час успішно застосовується.

До середини 80-х років XX ст. екологічний аудит сформувався як метод внутрішнього адміністративного управління для посилення контролю за екологічними аспектами діяльності підприємства. Такий напрям екологічного аудиту було введено Міжнародною торговою палатою і включав також оцінку відповідності стратегії діяльності компаній нормам екологічного законодавства.

Екологічний аудит почав широко застосовуватись у промислово розвинутих країнах – Канаді, Великобританії, Нідерландах, США, Швеції, країнах ЄС та Східної Європи. Першими, хто розробив власні програми екоаудиту, були компанії US Steel, Allied Chemical та Occidental Petroleum [6].

Активна роль у розвитку і впровадженні процедури екологічного аудиту належить Deutsche Bank AG, який є одним із законодавців у сфері фінансових аудиторських послуг. Зараз в екологічному аудиті беруть участь багато міжнародних організацій. Наприклад, в Європейському банку реконструкції і розвитку (ЄБРР) створено спеціальний підрозділ з оцінки об'єктів на стадії експлуатації.

Екологічний аудит виділився в окремий вид аудиту при купівлі чи передачі нерухомого майна і проводиться практично при всіх операціях купівлі-продажу нерухомості (Real Estate Assessment, Property Transfer Audit).

Широке поширення отримав спеціалізований екологічний аудит (з проблеми мінімізації відходів, оцінки безпечності продуктів, що випускаються, контролю забруднення конкретних природних середовищ). Тому, крім терміну "екологічний аудит" (environmental auditing), часто вживається термін "аудит з питань здоров'я, безпеки і навколишнього середовища" (health, safety and environment audit).

До кінця 1990 р. XX ст. комерційні банки у промислово розвинутих країнах стали використовувати екологічний аудит з метою мінімізації ризиків неплатежів за позиками. Вказані ризики зумовлені незадовільною організацією діяльності у сфері охорони довкілля підприємствами-позичальниками. Впродовж останніх років екологічний аудит застосовується міжнародними банками розвитку як інструмент управління навколишнім середовищем. Для цього використовують оцінку попередньої і поточної природоохоронної діяльності компаній і структур, які ними фінансуються [4].

В Україні екологічний аудит тільки починає розвиватись. Базою для його подальшого впровадження і розвитку стала ратифікація на національному рівні міжнародних стандартів екологічного менеджменту серії ISO 14000 у 1998 р. та прийняття Закону України "Про екологічний аудит" у 2004 р.

Відповідно до цього закону, екологічний аудит – це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім природним середовищем та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту [2].

Екологічний аудит здійснюється з метою сприяння суб'єктам господарської діяльності у визначенні своєї екологічної політики, формування пріоритетів щодо здійснення заходів, у тому числі попереджувальних, спрямованих на дотримання встановлених екологічних вимог, створення механізму ефективного регулювання природокористування.

Основними завданнями екологічного аудиту є [1, 3, 4]:

- обґрунтування екологічної стратегії і політики підприємства;
- визначення пріоритетів при плануванні природоохоронної діяльності підприємства;
- перевірка дотримання суб'єктом господарської діяльності природоохоронного законодавства;
- розроблення рекомендацій щодо зниження ризику виникнення надзвичайних екологічних ситуацій;
- послуги, пов'язані з підвищенням ефективності регулювання впливів на навколишнє середовище;
- послуги, пов'язані з розвитком системи виробничого екологічного моніторингу і управління;
- розроблення рекомендацій і пропозицій з екологічної освіти персоналу;

- консультування з питань природоохоронного законодавства, інформаційне обслуговування та інші послуги.

Екологічний аудит проводиться у процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності, зміни конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, в разі передачі об'єктів державної та комунальної власності у довгострокову оренду, створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем управління навколишнім природним середовищем, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

У процесі екологічного аудиту оцінюють систему менеджменту довкілля підприємства, технологічні процеси, рівень екологічної безпеки об'єкта, його виробничу територію, основні технологічні та допоміжні процеси, будівлі, споруди і устаткування. Екологічний аудит характеризується комплексним виконанням дослідницьких та інжинірингових процедур. Значною мірою він важливий на доінвестиційній стадії. Під час розгляду складних інвестиційних програм і проектів екологічний аудит може передбачати екологічну експертизу. Це можна зіставити з фінансовим аудитом, який великі фірми проводять перед перевіркою фінансової діяльності податковою інспекцією.

На сьогодні склалися об'єктивні та суб'єктивні передумови впровадження системи екологічного аудиту у практику українських підприємств. Серед них [5]:

- можливість ретельного вивчення досвіду розвинутих країн щодо впровадження ефективних інструментів охорони довкілля, таких як менеджмент довкілля та екологічний аудит;
- необхідність дотримання екологічних вимог країн-членів ЄС при налагодженні економічної співпраці з ними українських підприємств;
- наявність державних стандартів серії ДСТУ ISO 14000 щодо управління охороною навколишнього середовища та екологічного аудиту;
- поінформованість керівників українських підприємств щодо систем менеджменту довкілля та екологічного аудиту;

Першочерговими завданнями в напрямі розвитку екологічного аудиту є формування відповідної нормативно-правової бази, організація підготовки екологічних аудиторів, введення реєстрів учасників.

Необхідно відзначити, що певний досвід проведення екологічного аудиту на вітчизняних підприємствах на сьогодні має місце на рівні пілотних проектів. У серпні 2002 р. стартував міжнародний європейський проект програми Тасіс ЄС "Стандарти екологічного менеджменту для підприємств в Україні" з бюджетом 1,5 млн. ЄВРО, метою якого було сприяння Україні у поліпшенні стану довкілля на підприємствах шляхом просування і впровадження EMAS та ISO 14000. У його рамках впроваджено системи менеджменту довкілля і проведений екологічний аудит на підприємствах ЗАТ "ЛАКМА" (м. Київ) та "Машинобудівний завод ФЕД" (м. Харків).

Таким чином, впровадження системи екологічного аудиту в Україні, поруч із загальними цілями сприяння охороні довкілля, дасть змогу [5]:

- ідентифікувати всі впливи підприємств на довкілля;
- своєчасно виявити резерви зниження витрат, зокрема за рахунок мінімізації відходів, економії матеріальних і природних ресурсів;

- долучитися до виконання міжнародних екологічних вимог і стандартів, зокрема шляхом добровільної участі у системі екологічного аудиту відповідно до Постанови ЄС про еко-аудит;
- пом'якшити юридичну відповідальність за можливі наслідки аварій;
- надавати для громадськості екологічну інформацію, пов'язану з діяльністю підприємства, як цього вимагають міжнародні угоди.

Проведення екологічного аудиту на підприємствах дасть змогу забезпечити збереження і раціональне використання природних ресурсів; контроль над природоохоронною діяльністю підприємств з боку уряду та інших зацікавлених сторін, попередити негативний вплив на довкілля та здоров'я людей, а також покращити співпрацю України з європейськими державами.

Література

1. **Борисова В.А.** Екологічний аудит як механізм регулювання впливу на довкілля// Держава і регіони. – 2002, № 4.
2. **Закон України** "Про екологічний аудит"// Відомості Верховної Ради України. – 2004, № 45.
3. **Кудрявцева О.В.** Экологический аудит. – М.: Экономический ф-т МГУ, изд-во ТЕ-ИС, 2000.
4. **Максимів Л.І.** Механізм формування системи екологічного аудиту в Україні// Регіональна економіка. – 2004, № 2.
5. **Серов Г.П.** Экологический аудит. Учебно-практическое пособие. – М.: ЭКЗАМЕН, 1999. – 462 с.
6. **Сидорчук В.Л.** Развитие экологического аудита в сфере природопользования и охраны окружающей среды: теория, методы и практика. – М.: НИИ – Природа, РЭФИА, 2002.

УДК 330.1:502

Здобувач *О.М. Яворська* – *НЛТУ України*

КОНТРОЛЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Розглянуто управління та контроль у галузі охорони атмосферного повітря. Наведено нормативи, які справляються за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Competitor O.M. Yavors'ka – NUFWT of Ukraine

There is Control in Industry of Guard of Atmospheric Air

The management and control in industry of guard of atmospheric air is examined. Norms which are corrected for the troop landings of contaminating matters in atmospheric air are pointed.

Перехід до ринкових відносин передбачає, що всі витрати на відтворення й охорону атмосферного повітря повинні компенсувати споживачі. Той, хто використовує або забруднює атмосферне повітря, повинен забезпечувати його відтворення, виділяючи кошти на створення спеціальних екологічних фондів. З цієї точки зору, з боку нашої держави прогресивним можна вважати затвердження Закону "Про охорону атмосферного повітря", який передбачає справляння плати як за використання атмосферного повітря для виготовлення продукції, так і за його забруднення [1].

Закон про охорону атмосферного повітря спрямований на збереження сприятливого стану атмосферного повітря, його відновлення і поліпшення для